Ο ΕΛΛΗΝΑΣ ΤΟΥ '81: «ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΟΝ». ΠΟΛΙΤΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ, ΑΠΟΛΙΤΙΚΟΣ

Πολιτική ἐπάρκεια; Πολιτική ἔλλειψη;

Τέσσερις Πανεπιστημιακοί, οἱ καθηγητές Κ. Σημίτης, Δ. Τσαούσης, Κ. Τσουκαλάς καὶ ὁ ὑφηγητής τῆς Κοινωνιολογίας Γ. Βέλτσος, μιλάνε στὰ «ΝΕΑ» γιὰ τὸν νεο-ἕλληνα.

Ο homo sapiens, ὁ homo faber καὶ ὁ homo ludens, δηλαδὴ ὁ «σοφός», ὁ «καταναλωτής» καὶ ὁ «παιγνιώδης» ἄνθρωπος, καταλήγουν στὸν homo quotidianus: στὸν «καθημερινό ἄνθρωπο».

Ἔχει ὅμως αὐτὸς ὁ τελευταῖος τύπος τὴ βασικὴ ἰδιότητα τοῦ ἀνθρώπου: τὴν πολιτική, ἡ ἀντίθετα εἶναι μιὰ μηχανὴ ποὺ ἐπιβιώνει μὲ κινήσεις αὐτοματοποιημένες;

Σκέφτεται, λοιπόν, ὁ ἄνθρωπος αὐτός, δημιουργεί, χαίρεται; Κυρίως, ἀ-

Τοῦ Ὑφηγητὴ Γ. ΒΕΛΤΣΟΥ

ποφασίζει καὶ πολιτεύεται μὲ τὴν κυριολεκτικὴ ἔννοια τοῦ ὅρου, δηλαδὴ αὐτονομεῖται καὶ αὐτοθεσμίζεται ἢ ἁπλῶς ὑπάρχει ἐγκλωβισμένος στὸ καθημερινό;

Τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ ἔθεσα σ' ἕναν νομικό: τὸν καθηγητὴ Κ. Σημίτη καὶ δυὸ κοινωνιολόγους: τοὺς καθηγητὲς Δ. Τσαούση καὶ Κ. Τσουκαλά.

Μιλήσαμε μαζὶ γιὰ τὸ σημερινὸ Ἕλληνα, τὸ βαθμό, τὸ εἶδος καὶ τὴ γνησιότητα τῆς πολιτικοποίησής του.

Μιλήσαμε γιὰ τὸ ρόλο τοῦ «πολιτικοῦ στοιχείου», τὴν ὑποβάθμιση τοῦ «κοινωνικοῦ», τὴν πολιτικὴ τῆς Δεξιᾶς ποὺ λειτουργεῖ σὰν «ἀνώνυμη ἑταιρία». Γιὰ τὸ Κράτος τῆς Δεξιᾶς ποὺ «μισθολογεῖ» τὰ νέα κοινωνικὰ μεσοστρώματα, μετατρέποντας ἐντεχνα τὶς διεκδικήσεις τους, μόνον σὲ οἰκονομιστικοῦ τύπου αἰτήματα.

Καὶ κατὰ τὴ συζήτηση ἀναδύθηκαν καὶ ἄλλα ἐρωτήματα:
—Ὑπάρχει πολιτικὴ ἐπάρκεια καὶ πολιτικὴ συνείδηση στὸ νεοέλληνα ἢ ἀντίθετα διαπιστώνεται μιὰ πολιτικὴ ἔλλειψη ποὺ τὸν ἀδρανοποιεῖ, τὸν κάνει ἀδιάφορο, τὸν μετατρέπει σὲ «ἰδιώτη» — μὲ τὴν κακὴ ἀρχαία ἑλληνικὴ ἔννοια. Τὸν διαμορφώνει δηλαδὴ σὲ φρονιματισμένο ὑπήκοο ποὺ αὐτοεπιτηρεῖται εἰσάγοντας μόνος του τὸ νόμο τοῦ Κράτους στὸ κεφάλι του (ὁ,τι ἔλεγαν τὸν Μάιο τοῦ '68: «ἔχουμε ἕναν χωροφύλακα στὸ κεφάλι» ἢ «ἡ τηλεόραση εἶναι ἡ ἀστυνομία στὸ σπίτι μας»).

Γιατὶ πρέπει νὰ ἀποδίδουμε ἰδιαίτερο βάρος στὸ «πολιτικὸ στοιχεῖο»;

Γιατὶ ἡ κρίση, εἶναι πρῶτιστα πολιτική;

Εἶναι ἡ πολιτικὴ μονάχα μικρὲς μανούβρες, παραγοντισμός, ρουσφέτια, κομματικὲς τακτικὲς καὶ «ἐπάγγελμα»;

Τί εἶναι ἡ «σιωπηρὴ πλειοψηφία» ποὺ ἐπικαλεῖται ἡ Δεξιά; Πρόκειται γιὰ ὑπήκοους ποὺ γοητεύονται ἀπὸ τὴν ἐξουσία καὶ τὰ ἐμβλήματά της; Γοητεύονται καὶ συνάμα φοβοῦνται, ἐπιθυμοῦν τὴν ἐξουσία, ὅπως τὰ λευκὰ πειραματικὰ ποντίκια ποὺ ἔμαθαν πιὰ τὶς ἠλεκτρικὲς κενώσεις τοῦ ἐρευνητὴ στὰ πόδια τους, ἔχασαν κάθε ἀντανακλαστικὸ φυγῆς, συνήθισαν, καὶ δὲν μποροῦν πιὰ νὰ ζήσουν χωρὶς τὸν ἐπώδυνο ἠλεκτρισμό;

Ὁ Σ. Μρόζεκ, σ' ἕνα ἔργο του, τοὺς «Ἐμιγκρέδες» ποὺ παίζεται αὐτὲς«Κι ἂν σοῦ ἔπαιρναν κι αὐτὴ τὴ μία καὶ μοναδικὴ Κυριακή;».

Οὐρὲς παντοῦ. Χαμένες ὧρες, ταλαιπωρία, στρὲς. Τὸ θεωροῦμε... φυσιολογικό...

τὶς ἡμέρες, στὴν Ἀθήνα, ἔργο - μάθημα πολιτικῆς ἐπιστήμης, «βάζει» ἕναν μετανάστη ἀπολίτικο ἐργάτη νὰ λέει σ' ἕναν διανοούμενο πολιτικὸ ἑξόριστο, τῆς δικῆς μας χούντας τοῦ '67, τὰ πιὸ κάτω ἐνδεικτικά:

«Ἐγὼ μόνο μιὰ ἐλευθερία ξέρω. Νὰ μὴν εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ πηγαίνω νὰ δουλεύω. Ἐγὼ τὴν Κυριακὴ εἶμαι ἐλεύθερος. Δώσε μου ἑφτὰ Κυριακὲς τὴ βδομάδα καὶ θὰ σοῦ φιλήσω τὰ πόδια καὶ σένα καὶ τῆς ἐλευθερίας σου».

Κι ὁ πολιτικὸς ἐξόριστος τοῦ ἀπαντᾶ

«Ἐγὼ μόνο μιὰ ἐλευθερία ξέρω. Νὰ μὴν εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ πηγαίνω νὰ δουλεύω. Ἐγὼ τὴν Κυριακὴ εἶμαι ἐλεύθερος. Δώσε μου ἑφτὰ Κυριακὲς τὴ βδομάδα καὶ θὰ σοῦ φιλήσω τὰ πόδια καὶ σένα καὶ τῆς ἐλευθερίας σου».

Κι ὁ πολιτικὸς ἐξόριστος τοῦ ἀπαντᾶ

Κ. ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ

«Ἡ συντήρηση προσπαθεῖ νὰ δυσφημίσει τοὺς πολιτικοὺς καὶ τὶς πολιτικὲς λύσεις καὶ νὰ ἐμφανίσει λύσεις «σοφῶν» τεχνοκρατῶν καὶ «εἰδικῶν» τὶς ὁποῖες πρέπει νὰ ἀποδέχονται ἀσυζητητὶ οἱ πολίτες».

Μιλάει ὁ κ. Κ. Τσουκαλάς, καθηγητὴς Κοινωνιολογίας:

«Εἶναι ἀμφίβολο», ὑπογραμμίζει ὁ Κ. Τσουκαλάς, «πὼς ἡ Δεξιὰ στὴν Ἑλλάδα ἐπιδιώκει τὴν ἀποπολιτικοποίηση τῶν μαζῶν.

Ἡ ἀποσέβηση τοῦ «ἐκ τῶν κάτω» κινδύνου ἀποτελεῖ μόνιμη σταθερὰ στὴν ἱστορία της. Ἡ Δεξιὰ πάντα ἀσκοῦσε τὴν ἐξουσία μὲ ταυτόχρονη ἀπιδολὴ καὶ μὲ τὴν ἀπειλὴ τῆς ὁλικῆς βίας, ἀλλὰ καὶ τὴν μεθοδευμένη γενίκευση τς συμβολικῆς ἢ τῆς ἰδεολογικῆς βίας, μὲ μόνο στόχο: τὴν εὐρύτερη δυνατὴ ἀποδοχὴ τῆς κατεστημένης τάξης πραγμάτων καὶ τὴ

Τὰ παιδιά μας δὲν ἔχουν τόπο νὰ παίξουν, ν' ἀναπτυχθοῦν φυσιολογικά. Ἐλάχιστοι ἢ ἀνύπαρκτοι οἱ παιδότοποι. Ἐλάχιστες ἢ ἀνύπαρκτες κι οἱ ἀντιδράσεις μας. Κι οἱ «ἀρμόδιοι» κοιμοῦνται ἡσυχοι...

ρητὴ ἢ σιωπηρὴ συναίνεση τῶν κοινωνῶν - ὑπηκόων σ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀναπαραγωγὴ τῶν κοινωνικῶν σχέσεων.

Ἐκεῖνο, ὅμως, ποὺ εἶναι νέο σήμερα, εἶναι τὸ ἑξῆς: ἐνῶ στὸ παρελθὸν ὁ «λόγος» τῆς ἀρχουσας τάξης ἦταν μὲ τὴ στενὴ ἔννοια π ο λ ι τ ι κ ὸ ς (φιλελεύθερος ἢ αὐταρχικὸς) καὶ κατέτεινε στὴ δικαίωση τῆς συγκεκριμένης συντηρητικῆς πολιτικῆς γραμμῆς ποὺ τὴν ἐκπροσωποῦσε, χτυπώντας ταυτόχρονα τὶς ἄλλες διαλευκτικὲς καὶ ἀντίπαλες πολιτικὲς ἐπιλογές, ἡ σημερινὴ τάση εἶναι νὰ μεθοδεύεται μιὰ ὅσο τὸ δυνατὸ εὐρύτερη δυσφήμηση τοῦ πολιτικοῦ φαινομένου γενικά. Ἡ συντήρηση προσπαθεῖ νὰ ἀποδάλει τὸ εἰδικά π ο λ ι τ ι κ ὸ τῆς ποροσωπείο καὶ νὰ ἐμφανιστεῖ σὰν ἔκφραση τ ε χ ν ι κ ή, ποὺ ἐπιλέγει ἀναμεσα στὶς δυνατὲς λύσεις, μὲ κριτήρια καθαρὰ ὑπερταξικὰ καὶ τεχνικά.

Καὶ συνεχίζει ὁ Κ. Τσουκαλάς:

«Ἀπώτερος σκοπὸς αὐτοῦ τοῦ ἰδεολογικοῦ ἐπιχειρήματος, ποὺ βρίσκεται ἀκόμη στὴν ἀρχή, εἶναι νὰ δημιουργηθεῖ μιὰ νέα διαχωριστικὴ γραμμὴ ἀνάμεσα στοὺς «λογικοὺς» κοινωνούς, ποὺ, συνειδητοποιώντας τὴν ὁλοένα μεγαλύτερη περιπλοκότητα τῶν κοινωνικῶν πραγμάτων, ἀποδέχονται καὶ ἐπιθυμοῦν τὸν ὑπεύθυνο χειρισμό τους, ἀπὸ ἕνα εἰδικὸ στρῶμα τεχνικῶν ποὺ μεγιστοποιεῖ τὰ κοινωνικὰ ὀφέλη, παίρνοντας τ' «σωστὲς» ὑποτίθεται ἀποφάσεις καὶ ποὺ ἀντιλαμδάνεται ὁτι τὰ προδλήματα δὲν ἐπιδέχονται πιὰ π ο λ ι τ ι κ ὲ ς λ ύ σ ε ι ς, ἀλλὰ εἶναι τεχνολογικὰ καὶ μετρήσιμα, ἔτσι ὥστε ἕνα σῶμα «ὑπευθύνων» τεχνοκρατῶν

Οἱ ἔμποροι, τὰ μαγαζιά, τὰ «σουπερμάρκετ» μάς πουλοῦν ὀ,τι θέλουν, ὅσο θέλουν, ὅπως θέλουν. Κι ἐμεῖς ἀγοράζουμε. Καὶ πληρώνουμε καὶ «καπέλλο»...

Κ. ΣΗΜΙΤΗΣ

«Οἱ πολιτικοὶ ἀγῶνες μποροῦν νὰ πάρουν σήμερα κι ἄλλες μορφὲς πέρα ἀπὸ κόμματα καὶ ἐκλογικοὺς μόνο ἀγῶνες. Οἱ πολίτες μποροῦν ν' ἀγωνίζονται καὶ μέσα ἀπὸ σωματεία, συλλόγους, ὁμάδες πρωτοβουλίας, δραστηριοποίηση στοὺς τόπους δουλειᾶς καὶ μόρφωσης.

»Ὁ σημερινὸς Ἕλληνας δὲν εἶναι ἀπολιτικός. Τὸ ὅτι π.χ. γεμίζουν τὰ ποδοσφαιρικὰ γήπεδα δὲν σημαίνει ἀναγκαστικὰ ὁτι δὲν ὑπάρχει ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ πολιτικὰ θέματα. Ἡ Δεξιὰ ἐπιδιώκει τὴν ἀπολιτικοποίηση...».

Ὁ Κ. Σημίτης, ὡστόσο, βλέποντας τὸ πρόδλημα ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς προσωπικῆς πολιτικῆς του ἐμπειρίας ἀπὸ τὴ μιὰ ἄκρη τῆς Ἑλλάδας στὴν ἄλλη, τονίζει ὁτι

ἡ ἀποψη τοῦτη εἶναι μερικὰ μόνο ὀρθή. «Στὴ συνέχεια μιᾶς παράδοσης, ποὺ δημιοῦργησε ἡ ἀστικὴ τάξη η πολιτικὴ δραστηριότητα ταυτίζεται μὲ τὴ διαμάχη γύρω ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς θεσμοὺς καὶ ἄσκηση ἐξουσίας μέσα ἀπὸ πολιτικοὺς θεσμοὺς. Ἡ παράδοση τοῦτη ἔχει τὶς ρίζες της στὸν τρόπο δημιουργίας τῆς ἀστικῆς κοινωνίας.

Μετὰ τὴν κατάλυση τοῦ φεουδαρχισμοῦ, ἡ κρατικὴ παρέμδαση στὴν οἰκονομία, στὴν παιδεία, στὴν κοινωνικὴ πρόνοια ἦταν ἀνύπαρκτη. Τὸ Κράτος σύμφωνα μὲ τὴν ἰδεολογία ναὶ τὰ συμφέροντα τῆς ἀστικῆς τάξης περιόρισε τὴ δραστηριότητά του στὸν ἐλάχιστο τομέα τῆς ποστασίας τῆς δημόσιας ἀσφάλειας, τῆς ἐξωτερικῆς ἀσφάλειας καὶ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ πλαισίου γιὰ τὶς οἰκονομικὲς ἀλλαγές.

Οἱ πολιτικὲς διαφορὲς ἀφοροῦσαν γι' αὐτὸ περιορισμένο κύκλο θεμάτων. Περιορίζονταν στὰ προδλήματα ποὺ μποροῦσαν νὰ λυθοῦν μέσα ἀπὸ τὶς ἐκλογικὲς διαδικασίες καὶ τὴ λειτουργία τοῦ ταξικὰ ὁμοιόμορφου κοινοδουλίου. Ἡ πολιτικὴ δραστηριότητα ταυτίστηκε μὲ κομματικὴ δραστηριότητα.

Ἡ κατάσταση ὁμως σήμερα δὲν εἶναι πιὰ ἡ ἴδια. Σὲ κάθε τομέα τῆς ζωῆς μας ἡ κρατικὴ παρουσία εἶναι ἔντονη. Τὸ Κράτος ἔχει π.χ. ἄμεση ἐπιρροὴ τόσο στὰ πολιτιστικὰ θέματα καὶ στὴ μόρφωσή μας (π.χ. δημόσιες δδλιοθῆκες — κρατικὴ πολιτικὴ δδλίου) ὁσο καὶ στὴν ὑγεία μας (π.χ. ἐκστρατεία κατὰ τοῦ καπνίσματος). Ἡ κρατικὴ αὐτὴ παρουσία δὲν εἶναι ὅμως ἀποκλειστικὰ κ υ β ε ρ ν η τ ι κ ὴ π α ρ ο υ σ ί α καὶ δὲν ἐλέγχεται πιὰ μόνο ἀπὸ τὴ Δεξιά.

Στὸ μέτρο ποὺ οἱ κοινωνικὲς σχέσεις γίνονται πιὸ πολύπλοκες καὶ ἡ κοινωνία φτάνει σ' ἕνα ἐπίπεδο ὀργάνωσης, οἱ μηχανισμοὶ μὲ τοὺς ὁποίους ἀσκεῖται ἡ ἐξουσία, διαφοροποιοῦνται καὶ συνεπῶς πολλαπλασιάζονται τὸ ὁρατὰ κέντρα ἄσκησης ἐξουσίας. Οἱ πολιτικοὶ ἀγῶνες ἔτσι, ρούν νὰ πάρουν κι ἄλλες μορφὲς πέρα ἀπὸ ἀγῶνες γιὰ κόμματα καὶ ἐκλογές. Ὁ πολίτης ποὺ εἶναι δυσαρεστημένος, ποὺ πιστεύει ὁτι χρειάζεται νὰ ἀλλάξει κάτι στὸ περιδάλλον του π.χ. στὸ σχολεῖο ἢ στὴν τοπικὴ αὐτοδιοίκηση δὲν εἶναι ὁπωσδήποτε ἀπαραίτητο νὰ ἐνταχθεῖ σ' ἕνα κόμμα. Μπορεῖ μέσα ἀπὸ ἕνα σωματεῖο, ἕνα σύλλογο, μιὰ ὁμάδα πρωτοδουλίας ἢ καὶ ἀκόμα μὲ δραστηριοποίηση στὸν τόπο δουλειάς του (νοσοκομεῖο, πανεπιστήμιο, ἐπιχείρηση) νὰ πετύχει ἐκεῖνο ποὺ ἐπιδιώκει. Στὴ νέα τοῦτη μορφὴ πολιτικῆς δραστηριοποίησης τρέπεται μάλιστα τόσο πιὸ αὐτονόητα ὁσο ἡ πολιτικὴ ἐξέλιξη ἔχει ὁδηγήσει σὲ παγιοποίηση τῆς πολιτικῆς κατάστασης, σὲ πολιτικοὺς σχηματισμοὺς μὲ ἐλάχιστα διαφοροποιημένα προγράμματα, στὴν ἀδυναμία οὐσιωδῶν μεταδολῶν, στὴν στατικότητα στὴ γενικὴ πολιτικὴ ἐξέλιξη. Ἡ ἀποψη ὁτι στὶς ἀναπτυγμένες διομηχανικὲς χώρες ὅπως στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη ὁ πληθυσμὸς ἔχει ἀποπολιτικοποιηθεῖ δασίζεται σὲ μερικὴ παραγνώριση τοῦ τί εἶναι πολιτική. Κρίνει τὴν πολιτικὴ μὲ τὸ μέτρα μιᾶς ἐποχῆς ποὺ ἔχει στὶς χώρες αὐτὲς τελειώσει.

Ὑπάρχει δέδαια καὶ τὸ φαινόμενο τῆς ἀπολιτικοποίησης. Ἡ αἴσθηση ὁτι ὁποιεσδήποτε προσπάθειες καὶ νὰ γίνουν οἱ δυνατὲς ἀλλαγὲς θὰ εἶναι μόνο ὁριακὲς ἐνῶ χρειάζονται ριζοσπαστικὲς μεταδολές, ἡ αἴσθηση ὁτι ἡ πλειονότητα τοῦ πληθυσμοῦ ἔχει παρασυρθεῖ στὴν ἀποδοχὴ μιᾶς κατάστασης ποὺ ὅμως ἐνέχει κοινωνικὲς ἀδικίες καὶ ἐγκυμονεῖ κινδύνους γιὰ τὸ κοινωνικὸ σύνολο, ὁδηγεῖ πολλοὺς στὴν ἐσωστρέφεια, στὴν ἀνασχόλληση μὲ προσωπικὰ θέματα καὶ στὴν ἀποχὴ ἀπὸ πολιτικὴ συμμετοχή».

Καὶ συνεχίζει ὁ Κ. Σημίτης μὲ τὴν ἀκόλουθη διανίστωση:

«Δὲν εἶμαι τῆς γνώμης ὁτι ὁ σημερινὸς Ἕλληνας εἶναι ἀ-πολιτικός». Ἕνας τέτοιος ἰσχυρισμὸς ἐκφράζει περισσότερο τὴν ψυχικὴ διάθεση ὁσων τὸν προδάλλουν, παρὰ τὴν κοινωνικὴ πραγματικότητα. Ἡ ἀπολιτικοποίηση εἶναι φαινόμενο ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ διαπιστωθεῖ καὶ νὰ μετρηθεῖ μὲ ἐρευνες καὶ σφυγμομετρήσεις καὶ μέχρι σήμερα δὲν ἔχουν προδληθεῖ τὰ συγκεκριμένα στοιχεῖα ποὺ τὸν τεκμηριώνουν. Τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ ποδόσφαιρο, π.χ., ἦταν ἐξ ἰσου μεγάλο ἀν ὄχι μεγαλύτερο πρὶν δέκα ἢ εἴκοσι χρόνια. Ἄλλωστε ὁσοι ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸ ποδόσφαιρο δὲν εἶναι ὁπωσδήποτε καὶ ἀπολιτικοποιημένοι. Τὸ ὁτι μιὰ πολιτικὴ συγκέντρωση δὲν θὰ πρέπει νὰ γίνει τὴν ἴδια ὡρα ποὺ ἡ τηλεόραση μεταδίδει ἕναν ποδοσφαιρικὸ ἀγώνα εἶναι ἀπλούστατα ἔνδειξη ὁτι σὲ μιὰ κοινωνία ποὺ ὑπάρχει πλειονότητα ἐνδιαφερόντων ἡ πολιτικὴ διαμάχη γιὰ νὰ προσελκύσει τὸ ἄμεσο ἐνδιαφέρον τοῦ μεγάλου κοινοῦ θὰ πρέπει νὰ ξεπεράσει τὴ συνηθισμένη στάθμη ἀντιπαράθεσης. Μιὰ συγκέντρωση, σὲ περίοδο μέτριας πολιτικῆς ἐντασης ὅπου θὰ ἐπαναληφθοῦν μόνο γνωστὰ ἐπιχειρήματα εἶναι λογικὸ νὰ μὴν ἀποτελεῖ γιὰ πολλοὺς ἄμεση προτεραιότητα.

Ὁ ἰσχυρισμὸς λοιπὸν γιὰ τὴν αὔξανόμενη ἀπολιτικοποίηση μεγάλων τμημάτων τοῦ πληθυσμοῦ πιστεύω ὁτι δασίζεται σὲ λανθασμένες συγκρίσεις. Ἡ δικτατορία, τὸ κυπριακὸ καὶ ἡ μεταπολίτευση εἶχαν προκαλέσει τεράστιο ἐνδιαφέρον, συμμετοχή, κινητοποίηση καὶ στράτευση γιατὶ ἦταν γεγονότα ἀσυνήθιστα, ὁρόσημα ἐξελίξεων προκαλοῦσαν δαθιὰ ἀναταραχὴ στὴν καθημερινὴ ζωή. Ἡ ὁμαλοποίηση ποὺ ἀκολούθησε ἐπανέφερε τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν πολιτικὴ στὰ συνηθισμένα ἐπίπεδα. Ὑπάρχει, ἀλλ' ἐπικαλύπτεται ἡ παραγκωνίζεται ἀπὸ τὶς πιέσεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς, τοῦ ἐπαγγέλματος, τὶς ἀνάγκες γιὰ ξεκούραση καὶ διαφυγή. Ἡ συνεχὴς καὶ ἀποκλειστικὴ ἀπασχόληση μὲ τὴν πολιτικὴ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχει παρὰ στὸν στενὸ κύκλο τῶν προσώπων, γιὰ τὰ ὁποία ἡ πολιτικὴ ἀποτελεῖ ἐπαγγελματικὴ ἀπασχόληση. Φέρνω ἕνα παράδειγμα: πρὶν ἀπὸ τὸ 1967 δ έ ν ὑπήρχαν πολιτικὰ κόμματα μὲ ἀξιόλογες ὀργανώσεις μελῶν ἐκτὸς τοῦ χώρου τῆς παραδοσιακῆς Ἀριστερᾶς. Σήμερα, ἀκόμη καὶ στὸν χῶρο τῆς συντηρητικῆς Δεξιᾶς καταδάλλεται προσπάθεια νὰ δημιουργηθοῦν ὀργανώσεις δάσης ποὺ θὰ μποροῦσουν νὰ μεταφέρουν τὸ πολιτικὸ μήνυμα τοῦ κόμματος σ' ἕνα ὁσο τὸ δυνατὸν πλατύτερο κύκλο προσώπων. Ἡ ἀφίσσα τῆς Νέας Δημοκρατίας «εἶσαι φίλος, γίνε μέλος» ἀποτελεῖ ἀπτὴ ἀπόδειξη τῆς πορείας τῆς ἐξέλιξης. Ἡ Νέα Δημοκρατία δὲν θὰ εἶχε ἀποτολμήσει κὰν μιὰ τέτοια διαφημιστικὴ ἐκστρατεία ἀν ἡ πολιτικὴ ἔνταξη ἀντιστρατευόταν τὸ δημόσιο αἴσθημα. Ἀκόμη πιὸ χτυπητὸ παράδειγμα γιὰ τὴν πολιτικοποίηση τοῦ πληθυσμοῦ ἀποτελεῖ τὸ ΠΑΣΟΚ. Ἡ ἐπιτυχία τῆς ὀργάνωσής του ἀποτελεῖ ἀπόδειξη ὁτι οἱ Ἕλληνες ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν πολιτική. Ἐνάντια στὸ ρεῦμα, δέν θὰ ἦταν δυνατὸ μὲ τὶς λίγες ὀργανώσεις ποὺ ὑπήρχαν τὸ Σεπτέμδρη 1974, νὰ δημιουργηθεῖ μιὰ ἀποτελεσματικὴ ὀργάνωση μὲ χιλιάδες μέλη, ἱκανὴ νὰ κινητοποιήσει σὲ ὁλόκληρη τὴν Ἑλλάδα μεγάλες μάζες.

Ἡ Ἑλλάδα δὲν εἶναι ἀναπτυγμένη διομηχανικὴ κοινωνία καὶ ἡ πολιτικὴ διεξάγεται ἐδῶ μὲ διαφορετικὸ τρόπο καὶ μὲ διαφορετικὰ ἀντικείμενα ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Εὐρώπη. Τὰ προδλήματα ἀν θὰ ὑπάρξει ἢ ὄχι σχολεῖο σ' ἕνα χωριὸ, ἀν θὰ γίνουν δρόμοι, ἀν θὰ ἐφαρμοστοῦν στοιχειώδεις κανόνες γιὰ τὴν προστασία τοῦ περιδάλλοντος μποροῦν νὰ λυθοῦν σχεδὸν μόνο ἀπὸ τὴν πολιτικὴ ἐξουσία. Ὁ συντηρητιστὸς καὶ ὁ αὐταρχισμὸς τῆς Δεξιᾶς εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα ἡ μεγάλη πλειονότητα τῶν ἀποφάσεων γιὰ τὴ λειτουργία τῆς κοινωνίας νὰ παίρνεται ἀπὸ τὴν κυδέρνηση. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ διαμάχη σὲ στενὴ ἔννοια, ὅπως πραγματοποιεῖται στὰ πλαίσια τῶν ἐκλογιῶν διαδικασιῶν ἀποτελεῖ τὸ κύριο, τὸ μοναδικὸ σχεδὸν ἐπίκεντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν πολιτικοποιημένων. Πολιτικοποίηση σημαίνει κάτι ὅμως πολὺ πλατύτερο ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὶς κομματικὲς δραστηριότητες. Σημαίνει κριτικὴ θεώρηση κάθε μορφῆς κοινωνικῆς ζωῆς συνεπ δητοποίηση τῆς πραγματικότητας ὁπως εἶναι καὶ ὄχι ὅπως διαγράφεται μέσα ἀπὸ τὶς ἰδεολογίες καὶ ἀγῶνα γιὰ τὴ μεταλλαγὴ τῶν δομῶν ποὺ παρεμποδίζουν τὴν οὐσιαστικὴ δημοκρατικοποίηση τῆς κοινωνίας μας.

Πρέπει τέλος νὰ σημειωθεῖ, ὁτι ἡ συντηρητικὴ Δεξιὰ ἀν καὶ ἐπιθυμεῖ τὴν πολιτικοποίηση σὲ ὀφελός της ἐπιδιώκει γενικότερα τὴν ἀδιαφορία γιὰ τὰ προδλήματα τῆς κοινωνίας, τὴν ἀπολιτικὴ στάση. Ἡ στάση της τοῦτη ἔχει καὶ ἰδεολογικὲς αἰτίες καὶ πρακτικοὺς σκοπούς. Ἡ ἄρνηση τῆς συμμετοχῆς καὶ τῆς κινητοποίησης ἑνὸς ὁλο καὶ μεγαλύτερου ἀριθμοῦ πολιτῶν δασίζεται στὴν πεποίηση ὁτι τὰ κοινωνικὰ προδλήματα εἶναι τόσο πολύπλοκα, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ ἀντιμετωπισθοῦν μόνο ἀπὸ τοὺς λίγους ποὺ διαθέτουν τὶς κατάλληλες γνώσεις, τὰ ἀπαραίτητα ἐνδιαφέροντα καὶ τὴ σωστὴ κοινωνικὴ θέση. Τὰ πολιτικὰ προδλήματα χρειάζονται γιὰ τὸ χειρισμό τους τεχνοκράτες καὶ ὄχι κινητοποιήσεις. Τὶς κινητοποιήσεις καὶ τὴν πολιτικοποίηση γενικότερα θεωρεῖ ἡ συντηρητικὴ παράταξη ἐπικίνδυνη γιατὶ ἐπιτείνουν τὸ κριτικὸ πνεῦμα, τὴν ἀμφισδήτηση, τὴν πίεση γιὰ ἀλλαγὴ προσώπων καὶ δομῶν. Τὴν παθητικὴ ἀποδοχὴ τῆς ὑφισταμένης κατάστασης καὶ τὴν ἀποχὴ ἀπὸ πολιτικὲς ἐνασχολήσεις καλλιεργεῖ ἡ Δεξιὰ ἄμεσα καὶ ἄμεσα μὲ κάθε μέσο ἐπηρεασμού. Ὁ περιορισμός στὰ ἀτομικὰ μας προδλήματα παρουσιάζεται τόσο στὴν τηλεόραση ὁσο καὶ στὶς δημόσιες ὑπηρεσίες καὶ ἐπιχειρήσεις ὡς ἐπιθυμητὸς καὶ ἀπόλυτα νόμιμος στόχος.

Ἐπίσημη φωνὴ ποὺ νὰ προτρέπει σ' ἐνεργὸ συμμετοχὴ σὲ πολιτικὲς διαδικασίες δὲν ἀκούγεται ποτέ. Τὸ ποδόσφαιρο καὶ τὰ φεστιδάλ χρηματοδοτοῦνται ὄχι ὅμως καὶ τὰ πολιτικὰ κόμματα. Οἱ δαπάνες διαφήμισης ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὴν Ἐφορία ὄχι ὅμως καὶ οἱ συνεισφορὲς σὲ κόμματα ἢ ἑνώσεις καὶ σωματεῖα ποὺ ἐπιδιώκουν εὐρύτερου ἐπολιτικοὺς σκοποὺς. Ἡ συστηματικὴ παλλιέργεια μιᾶς τέτοιας νοοτροπίας δέν μπορεῖ παρὰ νὰ ἔχει ἐπιπτώσεις. Ἀντιστασμίζεται ὅμως ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἀνικανότητα τῆς συντηρητικῆς παράταξης ν' ἀντιμετωπίσει τὰ προδλήματα τοῦ τόπου. Ἀνικανότητα ποὺ ἀποτελεῖ συνεχὴ προτροπὴ πρὸς ὅλους νὰ ἐγκαταλείψουν τὴ στάση τοῦ παθητικοῦ θεατῆ καὶ νὰ δουλέψουν γιὰ νὰ διαμορφώσουν τὸ μέλλον τους.

Οἱ ἀπόψεις τῶν κ.κ. Γ. ΒΕΛΤΣΟΥ καὶ Δ. ΤΣΑΟΥΣΗ στὸ ἑπόμενο φύλλο.

Pearlcorder S801. Μαγνητόφωνο ΜΙΚΡΟΚΑΣΕΤΑΣ. 2 ταχύτητες γιὰ 2 ὧρες ἐγγραφῆς. Ἐιδοποιεῖ ἢ σταματᾶ αὐτόματα στὸ τέλος τῆς ταινίας. Μετρητὴς LCD μὲ μνήμη. Διακόπτης προστασίας ἠχογραφήσεων. Πρακτικὸ σύστημα ὑπαγορεύσεως μὲ ΜΙΚΡΟΚΑΣΕΤΑ: Transcriber T500 ἢ T600.

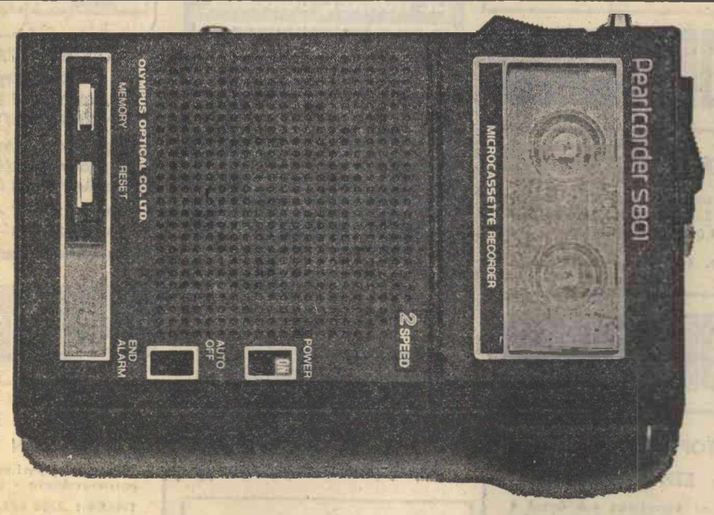

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΚΛΑΜΑ τοῦ μωροῦ σας ἢ ἕνα ψέμα τῆς γυναίκας σας, δέν θά χαθοῦν γιά δουλειές! PEARLCORDER S 801

Ἐξαρτήματα: Μικρόφωνο γραδάτας. Βεντοῦζα τηλεφώνου. Remote control. Ἐξωτερικό μεγάφωνο/ἐνισχυτής. Μετασχηματιστής 220 V. Ὑποδοχές εἰσόδου-ἐξόδου. Αὐτοματισμός καταγραφῆς τηλεφωνημάτων χωρίς παρουσία χειριστοῦ... κλπ. Γράφει ἀπό ἀπόσταση καί μέσα ἀπό τσέπη.

Ἀντιπρόσωποι: ΑΙΚΟ ΗΕΛΛΑΣ ΣΑ Πατρ. Ἰωακείμ 30, Ἀθήνα (Κολωνάκι), τηλ.

ΙΑΤΡΟΣ
ΚΩΝΣΤ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Διά τῆς δι' ἀποστάσεως ἐπιδολῆς ἀποκαταστάσεις δεταστιστικῆς δραδυγλωσσίας (= καθέδιης γραμμάτων), σεξουαλικαὶ ἀνεπάρκειαι καὶ διαστροφαί (= ὁμοσυλοφιλία κλπ.). Ἐπίσης ΦΟΒΙΑΙ.

Δέχεται ἀπολλιπᾶς πάντα 9—11 π.μ. καὶ 4—8 μ.μ., Ἀλκιβιάδου 32, Ἰσόγειον — ΑΘΗΝΑΙ.

Bold Advertising

Πάσχα Manos "καλό Πάσχα"

Γιατί, τό MANOS ἔχει 74 ἀναχωρήσεις εἰδικά γιά τό Πάσχα!
Ποῦ θέλετε καί δέ σᾶς πάει... Εὐρώπη, Ρωσία, Ἀμερική, Ἀπω Ἀνατολή! Καί φυσικά Ἑλλάδα - ἀν προτιμᾶτε τά πατροπαράδοτα...
Ὅλες οἱ ἐκδρομές σχεδιασμένες στή σωστή διάρκεια - γιά νά ἐκμεταλλευτεῖτε τίς γιορταστικές ἡμέρες...
Καί ὅλες φροντισμένες μέ τόν τρόπο πού μόνο τό MANOS ξέρει...
Πολυτελή ξενοδοχεία

Ο ΕΛΛΗΝΑΣ ΤΟΥ 81: «ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΟΝ», ΠΟΛΙΤΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ, ΑΠΟΛΙΤΙΚΟΣ

Πολιτική ἐπάρκεια; Πολιτική ἔλλειψη;

Ξεχάσαμε, λοιπόν, ν' ἀντιστεκόμαστε; Ἔχουν πετύχει οἱ διαδικασίες πού θέλουν νά μάς μεταβάλουν σέ ἀνθρώπους τοῦ «δέν βαριέσαι»;

Μ' αὐτό τά ἐρωτήματα ἄρχισε ἡ ἔρευνα τῶν «ΝΕΩΝ» γιά τή στάση καί τή συμπεριφορά τῶν Νεοελλήνων ἀπέναντι στήν περιφρόνηση πρός τόν ἁπλό πολίτη πού δείχνουν οἱ δημόσιες ὑπηρεσίες, οἱ ὀργανισμοί «κοινής ὠφελείας» καί ὅλοι οἱ φορεῖς κάποιας μικρῆς ἤ μεγάλης ἐξουσίας.

Στά ἐρωτήματα αὐτά ἀπήντησαν, σέ μιά συζήτηση «στρογγύλης τραπέζης», τέσσερις Πανεπιστημιακοί, πού ἔδωσαν στό πρόβλημα καί μιά ἄλλη «διάσταση»: εἶναι ὁ Ἕλληνας τοῦ '81 πολιτικοποιημένος ἤ ἀπολιτικός;

Δημοσιεύθηκαν προχθές οἱ ἀπόψεις τῶν καθηγητῶν Κ. Τσουκαλά καί Κ. Σημίτη. Ἀπαντοῦν σήμερα ὁ καθηγητής κ. Δ. Τσαούσης καί ὁ ὑφηγητής κ. Γ. Βέλτσος, πού ἔχει καί τήν ἐπιμέλεια τῆς ἔρευνας.

Γ. ΒΕΛΤΣΟΣ

«Στό νεοέλληνα ὑπάρχει μιά "πολιτικοποίηση" μόνο στήν ἐπιφάνεια... Ὁ νεοέλληνας ζητά ἔλλογη μεταρρύθμιση καί ὄχι τήν ἀλλαγή...

»Ὁ νεοέλληνας εἶναι ἀ π ο λ ι τ ι κ ό ς γιατί εἶναι ὁμαλοποιημένος. Καί ἡ ὁμαλοποίηση εἶναι ἡ νέα στρατηγική τῆς συντήρησης...».

Ὁ Γ. Βέλτσος, καθηγητής Κοινωνιολογίας, λέει:

Προσωπικά, θά ἤθελα νά διαφοροποιηθῶ ἀπό τή θέση τοῦ Κ. Σημίτη.

Ἔχω τή γνώμη πώς στόν σύγχρονο μέσο ἀστικοποιημένο νέο - Ἕλληνα, ὑπάρχει μιά «πολιτικοποίηση» στήν ἐ π ι φ ἀ ν ε ι α, ἕνας θυμικός προσανατολισμός καί ἀσφαλώς μιά τάση γιά νεωτερικότητα, πού δέν ἀντιποκρίνεται ὡστόσο σέ μιά τ α ξ ι κ ή π ο λ ι τ ι κ ή σ υ ν ε ι δ η τ ό τ η τ α.

Ἡ πολιτικοποίηση δηλαδή γίνεται κι αὐτή εἶδος καταναλωτικό. Γίνεται θ έ α μ α ἡ ἀκολούθημα μιάς ὁμαλοποιημένης ζωῆς, πού δέν θέλει κατά βάθος ν' ἀλλάξει. Ἡ ἰδέα μιάς «ὁλικῆς ἀλλαγῆς», μένει στήν Ἑλλάδα τοῦ 1981 γ ρ ά μ μ α κ ε ν ό.

Ὁ νεο - Ἕλληνας ζητά μιά ἔλλογη μεταρρύθμιση καί ὄχι τήν ἀ λ λ α γ ή. Γιατί δέν μπορεῖ νά σκεφτεῖ τήν ἀ λ λ α γ ή. Γιά νά σκεφτεῖ τήν ἀλλαγή, θά πρέπει πρίν ἀπ' ὅλα νά ξεφύγει ἀπό τήν ἰδεολογία τῆς ἀνάπτυξης καί τῆς κατανάλωσης. Θά πρέπει νά ἀπεμπλακεῖ ἀπό ἕναν ο ἰ κ ο ν ο μ ι σ μ ό πού συνδυάζει «ἕναν ἐκφυλισμένο μαρξισμό μ' ἕναν μπασταρδεμένο ἀστικό ὀρθολογισμό». Θά πρέπει κυρίως νά φ α ν τ α σ τ εἰ, νά ἐ π ι θ υ μ ή σ ει καί νά α ὐ τ ο - κ α τ α λ υ θ εἰ σάν καλοφτιαγμένο «ἐγώ», σάν «κέντρο», δήθεν, τοῦ κόσμου, πού δέν ε ἶ ν α ι.

Τό εἶδαμε μέ τόν σεισμό. Ἀδύνατο ὁ νεο - Ἕλληνας νά συμφιλιωθεῖ μέ τήν ἰδέα τοῦ θανάτου. Ὅταν τρέχει νά προφυλαχθεῖ στίς πλατεῖες καί ἐγκαταλείπει τήν ἰδιοκτησία του τήν ἔχει ἤδη μ ε τ α θ έ σ ει στό σῶμα του. Εἶναι πάλι ὁ μικρο - ἰδιοκτήτης τοῦ σώματός του, τή φορά αὐτή. Πώς νά κάνεις π ο λ ι τ ι κ ή μ' ἕνα σῶμα πού τό ὑποβιβάζεις στήν τάξη τοῦ ἐμπορεύματος, καί τό φυλάς ἀπό τήν καταστροφή; Μόνον μικρο - πολιτική γίνεται ἔτσι, τεχνική δηλαδή τοῦ «πραγματικοῦ» καί τοῦ «δυνατοῦ» ἀλλά πάντως ὄχι τοῦ «ἀ δ ύ ν α τ ο υ» καί τοῦ «πιθανοῦ». Ὁ σεισμός λοιπόν, καί ἡ ἀπολιτική τελικά συμπεριφορά ἀπέναντι στόν σεισμό, εἶναι ἀσφαλώς ἡ ἀνύπαρκτη ἐπιστημονική μέτρηση γιά τήν πολιτική διάσταση τοῦ νεο - Ἕλληνα πού μάταια ζητά καί ὁ Κ. Σημίτης.

Ἡ «σιωπηρή πλειοψηφία» εἶναι ἀπό τή φύση της ἀπολιτική. Καί γι' αὐτό μ έ ν ει στόν χ ώ ρ ο τῆς σιωπηρῆς πλειοψηφίας. Ὁ χ ώ ρ ο ς τήν φτιάχνει. Διαφορετικά, θά περνοῦσε ἐκεῖ ὅπου μειοψηφίες ἀναλαμβάνουν ὅλους τούς κινδύνους, ἀπό τούς πολιτικούς ἕως τούς σεισμογενεῖς.

Ἔχω τή γνώμη ὅτι ὁ νεοέλληνας εἶναι ἀπολιτικός, γιατί εἶναι ὁμαλοποιημένος, αὐτό πού ὁ Βάρναλης θά τόλεγε «μουνούχος». Ἀλλά ἄς πῶ, πώς ἐννοῶ τήν νέα αὐτή στρατηγική τῆς συντήρησης: τήν ὁμαλοποίηση.

Ἡ ὁμαλοποίηση, συνίσταται στήν ἐμμεση, τακτή καί ὑπαινικτική πίεση, πού ἀσκεῖ ἡ ἐξουσία, ἔτσι ὥστε νά μήν δημιουργεῖ πολώσεις. Σκοπός της: ἡ ὑποταγή τοῦ «ἐσωτερικοῦ ἐχθροῦ», δηλαδή τῶν ἀντιφρονούντων, χωρίς μάχη. Ὄχι πιά δικτατορία ἀλλα ὁμαλοποιητική δημοκρατία. Ἡ ὁμαλοποίηση λοιπόν, τό προσφορότερο μέσο ἐξουσιάσεως τῆς Δεξιάς, δέν περνά πλέον ἀπό τήν πολιτική, ἀλλά ἀπό τήν τεχνολογία, ὅπως παρατηρεῖ ὁ κ. Τσουκαλάς κι ἀκόμη περισσότερο, ἀπό ἀνυποψίαστους «δρόμους» ἐπιβολῆς, ὅπως π.χ. ἡ σεξουαλικότητα. Ἡ σεξουαλικότητα δέν διανέμει μόνον πόθο ἀλλά καί ἐξουσία. Δέν ὀργανώνει μόνο τήν ἐπιθυμία ἀλλά καί τήν πολιτική μηχανή, τόν ἰδιο δηλαδή τόν Νόμο, σάν μορφή βιο - ἐξουσίας.

Μέ τήν ἐπένδυση τῆς γνώσης στό ἰδιο τό σέξ καί τή διείσδυση τῆς τεχνολογίας τῆς ἐξουσίας στό φετιχοποιημένο, ἐρωτικό σῶμα (μανεκέν, μοντέλλα, διαφήμηση) ἡ κοινωνία τῆς ὁμαλοποίησης ἐπιχειρεῖ τελικά μιά πολιτική διαθέτηση πού δέν «συνίσταται στήν ὑποταγή τοῦ ἄλλου» ἀλλά στήν ἰδια τήν «ἐπιβεβαίωση» αὐτοῦ πού διαχειρίζεται τή σεξουαλικότητα καί τίς φαντασιώσεις της, δηλαδή τῆς ἀρχουσας ἰδεολογίας.

Ἡ ὁμαλοποίηση συνεπώς συγκροτεῖται πάντοτε στά ὅρια τοῦ ἰδεολογικοῦ ἡ φαντασιωτικοῦ ὑπαινιγμοῦ. Ἐκφράζει πάντοτε μετέωρη ἀπειλή ἡ ἀκόμη περισσότερο μιά ὑπόμνηση τῆς ἀπειλῆς.

Ἡ ὁμαλοποίηση ἀναζητά τήν «ἐπιτευξη καί τή διατήρηση τοῦ CONSENSUS» μέ τρόπους, ὄχι «κατασταλτικούς». Σκοπεύει λοιπόν ὄχι τόσο στή νομιμότητα (LEGALITAS) ὅσο στή νομιμοποίηση (LEGITIMITAS) τῶν προθέσεών της καί ὡς ἐκ τούτου ἐπιδιώκει καί τή διαλεκτική σύνδεση μεταξύ τῆς πρώτης καί τῆς δεύτερης στό βαθμό πού ἡ μιά στηρίζει τήν ἄλλη. Αὐτή ἡ παρατήρηση τοῦ καθηγητή Μάνεση, εἶναι ἐνδεικτική.

Μ' αὐτή τήν ἔννοια τό φιλελεύθερο σύστημα δίκαιου εἶναι κατ' ἀρχήν ἕνας ὁμαλοποιητικός τρόπος κοινωνικῆς ἐπιρροῆς, μεταξύ παθητικῶν φορέων - ὑποκειμένων τοῦ δικαίου. Ἡ ὁμαλοποίηση κατά συνέπεια ἐνδημεῖ κατά κύριο λόγο στούς ἰδεολογικούς μηχανισμούς τοῦ Κράτους. Γιά τοῦτο καί δέ σκηνοθετεῖται ἀπό τόν θάνατο ἀλλά ἀπό τήν ἰδια τή ζωή.

Ἡ ζωή σήμερα καί ἡ εὐζωία ὁμαλοποιοῦν, δηλαδή ἀρχουν «Μιά ὁμαλοποιητική κοινωνία», θά τονίσει ὁ ὁ M. FOUCAULT, «εἶναι τό ἱστορικό ἀποτέλεσμα μιάς τεχνολογίας τῆς ἐξουσίας κεντρωμένης στή ζωή». Ἡ ζωή εἶναι γιά τήν «ὁμαλοποιητική κοινωνία» τό «πολιτικό ἀντικείμενο». Ἡ ζωή καί ὄχι ὁ θάνατος, γιατί μόνο μέ τήν ὁμαλοποίηση καί τήν περίφημη «ἠπιότητα», (τό γνωστό μας: «ἤπιο πολιτικό κλίμα»), ἡ ζωή γίνεται ἀποδοτικότερη πρός ὄφελος κάθε εἴδους συσσώρευσης οἰκονομικῆς, ἰδεολογικῆς, ἐπιθυμητικῆς. Ἔτσι ἡ ὁμαλοποίηση συγχέεται ἠθελημένα μέ τήν κοινωνικοποίηση, στό βαθμό πού δίνει τήν ἐντύπωση ὁτι «δέν ὑπάρχει προκαθορισμένος κανόνας» καί πού τά ὑποκείμενα ἀφήνονται μόνα τους νά ἐπιλέξουν τίς κοινωνικές, πολιτικές καί πολιτιστικές «νόρμες» πού ὑποτίθεται πώς θά ρυθμίζουν τή δράση τους, σάν νά «τίς ἔχουν ἐλεύθερα ἐπιλέξει» ὅπως θά σημειώσει ὁ Κ. MARX στήν «18 BRUMAIRE...», σαρκάζοντας τίς φαινομενικά ἐλεύθερες ἐπιλογές τοῦ ὑποκειμένου πολίτη.

Οἱ ἀπόψεις μου αὐτές διόλου δέν προβάλλουν ἕναν νέο αἰνιγματικό ὑποκειμενισμό ἀλλά μιά νέα βιωματική περισσότερο παρά μονάχα ἐννοιολογική πολιτική πράξη, στά ὅρια ἴσως μιάς πολιτικῆς ἠθικῆς.

Ὁ κ. ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ κάνει τήν ἀπόλουθη (ὀρθή κατά τή γνώμη μου Γ. Β.) παρατήρηση στό σημεῖο αὐτό.

Ὑποστηρίζει ὅτι ὑπάρχει καί μιά τρίτη πλευρά τοῦ προβλήματος πού δέν συνδέεται πιά μέ τήν ἰδεολογία τῆς συντήρησης ἀλλά μέ τήν ἰδεολογία τῆς Ἀριστερᾶς. «Πράγματι, σημειώνει ὁ Κ. Τσουκαλάς καί ἡ Ἀριστερά ἔχει ἀρχίσει νά ἀναπτύσσει τόν δικό της ἀντιπολιτικό λόγο, μέ τό νά ἀφήσει νά συνδέονται ὁρισμένα ἐπιφαινόμενα τοῦ Κράτους - Λεβιάθαν καί τῆς διοίκησης μέ τήν «πολιτική» γενικά.

Ἔτσι, κατά περίεργο τρόπο, τά σκάνδαλα τοῦ Οὐώτεργκεητ καί τά διαμάντια τοῦ Μποκάσσα, ξεπερνοῦν κατά πολύ τούς συγκεκριμένους πολιτικούς φορεῖς πού βρέθηκαν μπλεγμένοι. Ἡ πάγια ἀναφορά στή διαφθορά καί τήν ἀνικανότητα τῶν ἐπαγγελματιῶν πολιτικῶν ὁδηγεῖ στή γενική δυσφήμηση τῆς πολιτικῆς καί στή συνακόλουθη ἀμφισβήτηση τῆς δυνατότητας μιάς «ἄλλης» κοινωνικῆς διάζευξης. Ὁ ἀπαισιόδοξος καί ἰρρατιοναλιστικός ἀναρχισμός τῆς Ἀριστερᾶς ἀποτελεῖ σε ε λ ι κ ή ἀνάλυση παράγοντα πού συμπλέει μέ τή συντήρηση.. Ἡ ὑποψηφιότητα π.χ. τοῦ ἤθοποιο Κολύς στίς ἑπόμενες προεδρικές ἐκλογές στή Γαλλία, καί ἡ εὐρύτατη ἀπήχησή του στούς κύκλους τῶν Ἀριστερῶν διανοουμένων, ἐκφράζει μιά διάθεση καταγγελίας τῆς πολιτικῆς στό σύνολό της, σάν ἐγγενώς ἀηδοῦς καί ψεύτικης σφαίρας, ἀπέναντι στήν ὁποία ὁ συνεπής διανοούμενος, προτιμᾶει τή στάση τῆς γελοιοποίησης καί τῆς ἀποστασιοποίησης. Ἡ γενική ὅμως ἀπόρριψη τῶν «ὑφισταμένων» πολιτικῶν μορφῶν δέν ἀπέχει πολύ ἀπό τήν ἀπόρριψη ὅλων τῶν πολιτικῶν μορφῶν. Καί ἡ πρός ὅλες τίς κατευθύνσεις λοιδωρία καί ἀπομυθοποίηση, ἰσοδυναμεῖ μέ τήν ἀναγωγή τῆς πολιτικῆς στάσης σέ ἀτομική στάση, πού ἀπό ἕνα σημεῖο καί πέρα, δέν εἶναι πιά κάν ἠθική ἀλλά γίνεται αἰσθητική. Ἕνα γενικευμένο καί ἐκλογικευμένο: «Τί Παπάγος - Τί Πλαστήρας», κινδυνεύει νά συμπληρώσει, ἔτσι, τά μουγκρίσματα τῆς ἀγέλης τῶν σιωπηρῶν μειοψηφιῶν καί νά διατρανώσει, σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο, τίς κατεστημένες δομές.

Δέν εἶναι βέβαια τυχαῖο ὁτι ἡ Δεξιά, —πού ποτέ δέν ἔπαψε νά εἶναι ρεαλιστική στίς διαισθητικές πολιτικές τίς ἐπιλογές — ἄνοιξε διάπλατα τίς πόρτες τῶν μαζικῶν μέσων στούς ὀργισμένους διανοούμενους: ὁποιαδήποτε κραυγή ἐναντίον τῆς πολιτικῆς «γενικά» δέν μπορεῖ παρά νά εἶναι εὐπρόσδεκτη

Τό «νέφος» μάς σκοτώνει. Τι κάνουμε;

Δ. ΤΣΑΟΥΣΗΣ

«Μπορούμε νά διακρίνουμε δυό ἐπίπεδα πολιτικῆς δράσης. Τό πρώτο εἶναι τό θεσμοθετημένο καί τό τυπικό... Πρόκειται γιά τίς πράξεις ἤ ἐνέργειες πού συνδέονται μέ τούς μηχανισμούς ἄσκησης ἤ ἀμφισβήτησης τῆς ἐξουσίας...

»Τό δεύτερο εἶναι ἡ ἄ τ υ χ η καί οὐ σ ι α σ τ ι κ ή π ο λ ι τ ι κ ή πρ ά ξ η τῆς καθ η μ ε ρ ι ν ῆς ζ ω ῆς. Αὐτό πού λέμε ἐνεργό ἐνδιαφέρον γιά τό κοινό...

»Στό δεύτερο ἐπίπεδο εἴμαστε οὐσιαστικά ἀπολιτικοί...».

Στίς πιό πάνω θέσεις, μιά ἄλλη γνώμη ἔρχεται νά δεῖ τά πράγματα πιό πρακτικά. Ὁ καθηγητής Δ. Τσαούσης ζητά μιά καθημερινή π ο λ ι τ ι κ ό τ η τ α, μέσα στίς μικρές συμπεριφορές. Ὑποστηρίζει πῶς

«Θά μπορούσαμε σέ γενικές γραμμές νά διακρίνουμε δύο διαφορετικά ἐπίπεδα πολιτικῆς δράσης. Τό πρῶτο, τό θ ε σ μ ο θ ε τ η μ έ ν ο καί τ υ π ι κ ό εἶναι ἐκεῖνο πού ἔχουμε συνήθως κατά νοῦ ὅταν μιλᾶμε γιά πολιτική. Πρόκειται γιά τίς πράξεις ἤ τίς ἐνέργειες πού συνδέονται ἄμεσα ἤ ἔμμεσα μέ τούς μηχανισμούς ἄσκησης ἤ ἀμφισβήτησης τῆς ἐξουσίας. Τό δεύτερο ἐπίπεδο, πού ἀπό ἔλλειψη ἑνός προσφορότερου ὅρου θά τό ὀνόμαζα «π ο λ ι τ ι κ ό τ η τ α», εἶναι ἐκεῖνο πού ἀναφέρεται στήν ἀτυπη καί οὐσιαστική πολιτική πράξη τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Αὐτό πού συχνά ὀνομάζουμε «ἐνεργό ἐνδιαφέρον γιά τά κοινά» καί πού ὑποδηλώνει μιά συγκεκριμένη στάση εὐθύνης καί δημιουργικῆς συμμετοχῆς τοῦ ἀτόμου ὡς πολίτη, ὡς ἐνεργοῦ μέλους τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου στό ὁποῖο ζεῖ. Πρόκειται γιά τή στάση ἐκεῖνη πού προκύπτει ἀπό τήν εὐαισθησία τοῦ ἀτόμου ἐναντι τοῦ συνόλου καί ἀπό τό αἴσθημα πῶς τό καθετί γύρω του τόν ἀφορᾶ καί αὐτό πού ὁ ἰδιος πράττει ἀφορᾶ τούς ἄλλους καί ἐπηρεάζει θετικά ἤ ἀρνητικά τή δική τους ζωή. Μέ βάση λοιπόν τή σχηματική αὐτή διάκριση θά ἀποτολμοῦσα μιά πολύ γενική παρατήρηση. Θά ἔλεγα ὁτι στό σύνολό μας εἴμαστε μιά κοινωνία ἐντονα πολιτικοποιημένη στό θεσμικό ἐπίπεδο ἀλλά οὐσιαστικά ἀπολιτική στό ἐπίπεδο τῆς «πολιτικότητας», τῆς καθημερινῆς, δηλαδή, πολιτικῆς πράξης τοῦ ἀτόμου ὡς συνειδητοῦ καί ὑπεύθυνου πολίτη.

Γιά νά εἶμαι πιό συγκεκριμένος. Ἐκδηλώνουμε ἔντονο καί ζωηρό ἐνδιαφέρον γιά τά πολιτικά, τά δικά μας καί τῶν ἄλλων. Ὅμως τό ἐνδιαφέρον μας αὐτό εἶναι στήν πραγματικότητα ἐνασχόληση μέ κάτι τό ξ έ ν ο, κάτι πού μάς ἀφορᾶ ἀλλά πού δέν τό ἐλέγχουμε, μιά σφαῖρα πού μάς περιβάλλει καί παρέχει μιά αὐτονομία ἀπέναντί μας, δέν εἶναι δικό μας δημιούργημα καί ποιοβολή τοῦ συλλογικοῦ ἐγώ μας. Ζοῦμε ὡς ἕνα σημεῖο σέ ἕνα κλίμα φετιχισμοῦ τῆς πολιτικῆς καί τῶν θεσμῶν. Ἡ πολιτική γίνεται ἔτσι ὁ χῶρος τῶν ποικίλων προσδοκιῶν καί ἀπογοητεύσεών μας καί ὁ τόπος ἀναζήτησης τῶν μεσιτῶν καί τῶν ἀποδιοπομπαίων τράγων. Ταυτόχρονα εἴμαστε σέ οὐσιαστική ἀδυναμία νά πειθαρχήσουμε στόν ἑαυτό μας καί νά συνεργαστοῦμε μέ τούς ἄλλους δίπλα μας. Ἀδιαφορούμε γιά τά πάντα καί κοιτᾶμε μόνο πῶς θά τά βολέψουμε σέ βάρος ἑνός ὁλόκληρου κοινωνικοῦ συνόλου. Ἑνός συνόλου πού τό ἀπορρίπτουμε συνεχῶς, γιατί εἶναι τέτοιο πού ἐμεῖς οἱ ἰδιοι τό φτιάξαμε. Ἔφτασε π.χ. ἕνας σεισμός γιά νά μετατρέψουμε ὅλες τίς πλατεῖες τῆς Ἀθήνας σέ μόνιμα πάρκινγκ. Φωνάζουμε, καί δίκαια πῶς τά παιδιά μας δέν ἔχουν τόπο νά παίξουν. Μόλις, ὅμως, μετατραπεῖ σέ παιδότοπο ἕνας κυκλοφοριακά ἄχρηστος δρόμος, τόν καταλαμβάνουμε μέ αὐτοκίνητα, σκουπίδια καί ὅ, τι ἄλλο. Παρκάρουμε τά αὐτοκίνητά μας μέρα - μεσημέρι στά πεζοδρόμια σύρριζα στούς τοίχους ἀδιαφορώντας ἄν θά μπορέσει νά περάσει ποτέ ἕνα παιδί, ἕνας γέρος ἤ ἕνας ἀνάπηρος. Πετάμε τά σκουπίδια μας στό διπλανό οἰκόπεδο, ἀδιαφορώντας ἄν θά γεμίσει μύγες καί εὐωδιές τό ἴδιο μα ςτό σπίτι. Τά παραδείγματα θά μποροῦσαν εὔκολα νά πολλαπλασιασθοῦν. Ἐνώ ὅμως παρανεμοῦμε συνεχῶς ἐναντίον ὅλων, ἀλλά καί τοῦ ἰδιου τοῦ ἑαυτοῦ μας, διαμαρτυρόμαστε γιατί δέν ὑπάρχει ἕνας ἀστυφύλακας νά βάλει λίγη τάξη. Κι ἄν ὑπάρξει καί τό κάνει, διαμαρτυρόμαστε γιατί μάς καταπιέζει. Ὅλα αὐτά δέν εἶναι βέβαια τυχαία, οὔτε ὀφείλονται στήν «κακοδαιμονία τῆς φυλῆς», στό «δύστροπο τοῦ ἐθνικοῦ μας χαρακτήρα», στά «τετρακόσια χρόνια τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ» ἤ στήν ὁποία «ἐξάρτησή» μας. Τά αἴτια εἶναι πολύ πιό ἄμεσα καί συγκεκριμένα. Ἀπό τίς πολλές ἑρμηνεῖες πού θά μποροῦσαν νά δοθοῦν στό φαινόμενο θά ἐπεσήμαινα ἐώς μιά βασική: τόν μεταβατικό χαρακτήρα τῆς κοινωνίας μας.

Ζοῦμε σέ μιά μεταβατική κοινωνία. Ὄχι μέ τή συνηθισμένη ἔννοια μιάς κοινωνίας πού μετασχηματίζεται ἀπό ἀγροτική σέ πολεομορφική, ἤ κατ' ἄλλη διατύπωση σέ βιομηχανική - ἀστεακή. Ἀναφέρομαι περισσότερο στήν διαδικασία τῆς κατάρρευσης τῶν μικρῶν καί τῶν ἐνδιάμεσων κοινωνικῶν δομῶν τῆς οἰκογένειας, τῆς συγγένειας, τῆς ἀγροτικῆς κοινότητας καί τῆς παλιᾶς ἀστεακῆς γειτονιᾶς, καί τήν παράλληλη ἄμεση σύνδεση τῶν ἐπιμέρους ἀτόμων μέ τό ἀφηρημένο, καί ἑπομένως τό ἀπρόσωπο ἐθνικό σύνολο. Οἱ παλιές μικρές καί ἐνδιάμεσες δομές ἔδιναν στό ἄτομο μιά αἴσθηση τῆς κοινωνίας ὡς μιάς ἁπτῆς πραγματικότητας πού περιβάλλει ἐνεργά τόν ἄνθρωπο, μιάς πραγματικότητας μέσω τῆς ὁποίας ἐντάσσεται στό εὐρύτερο ἐθνικό κοινωνικό σύνολο καί ἡ ὁποία τόν προασπίζει ταυτόχρονα ἀπό τό ἀχανές καί ἄπρο διόριστο ατό σύνολο, πού παρέμενε στήν καθημερινή ζωή ἀνταγωνιστικό καί ἀφιλο. Ἡ ἄμεση σύνδεση τοῦ ἀτόμου μέ τήν ἐθνική κοινωνία στό σύνολό της πραγματοποιεῖται μέσα ἀπό τόν μηχανισμό τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, τά σημαντικότερα ἀπό τά ὁποῖα εἶναι, ἀπό τήν πλευρά τῆς καθημερινῆς ζωῆς, τά κοινωνικά — ἔτσι ὅπως ἐκφράζονται μέ τίς διάφορες κοινωνικές καί οἰκονομικές παροχές. Ὁ κοινωνικός χῶρας παραμένει ἀνταγωνιστικός καί ἀφιλος. Του τόχρονα ὅμως εἶναι ὁ μόνος χῶρος πού, μέσα ἀπ' τούς μηχανισμούς τῶν διεκδικήσεων, ἐπιτρέπει τήν διεύρυνση τῶν δυνατότητων τοῦ ἀτόμου μέ τήν διεύρυνση τῶν παροχῶν καί τῆς ἀσφαλιστικῆς κάλυψης. Μέσα ἀπό τό παιχνίδι τῆς διεκδίκησης καί τῆς παροχῆς ἡ τῆς πίεσης καί τῆς ρύθμισης ἡ συνολική ἐθνική κοινωνία, ἡ ἀφηρημένη αὐτή πραγματικότητα, δέν ἔχει ἄλλον τρόπο νά συγκεκριμενοποιηθεῖ ἀπό τή συμβολική ἐκφρασή της ὡς ἐξουσία. Ἡ ἐξουσία γίνεται ἔτσι τό ξένο, τό ἀλλότριο, αὐτό πού εἶναι πέρα καί πάνω ἀπό μένα, ταυτόχρονα ὅμως γίνεται καί τό βασικότερο ἴσως μέσο ὀργάνωσης τῆς ζωῆς μου δίπλα στόν ἄλλο καί μέ τόν ἄλλο. Ἡ ἐξουσία σάν πρόσχημα μαζί καί μέσο μοιάζει μέ νέο θεό πού εἶναι τιμωρός συνάμα καί λυτρωτής.

Μέσα σέ μιά ἐνδιαφέρουσα διαλεκτική ἡ ἰδια αὐτή κατάσταση κατατείνει στήν ὑπέρβασή της. Στή θέση τῶν παλιῶν μικρῶν καί ἐνδιάμεσων δομῶν ἐμφανίζονται νέες δομές, πού δημιουργοῦν καινούργιες μορφές αὐτές δέν τίς ἔχουμε ἀκόμη κοινωνικῆς πραγματικότητας. Τίς μορφές αὐτές δέν τίς ἔχουμε ἀκμῆ πραγματικά κατακτήσει, δέν τίς ἐχουμε κάνει ἀναπόσπαστο κομμάτι τῆς καθημερινῆς ζωῆς μας. Τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα εἶναι μιά ἀπό ἀπό τίς δομές αὐτές, πού προϋπήρχαν βέβαια ἀλλά πού τίς ἀνακαλύψαμε ξανά νά τούς δώσαμε νέο περιεχόμενο τώρα πού οἱ παλιές μικροδομές ἔχουν οὐσιαστικά καταλυθεῖ. Αὐτό ἴσως καί ὄχι τόσο κάποια ἐνίσχυση τῆς δημοκρατικῆς μας συνείδησης, ἐξηγεῖ τό γεγονός ὁτι πειθαρχοῦμε σήμερα πολύ πιό πρόθυμα στίς ἀποφάσεις του, ἀκόμα κι ἄν διαφωνοῦμε μέ τίς ἀποφάσεις αὐτές. Οἱ διάφοροι σύλλογοι, μορφωτικοί, πολιτιστικοί καί ἄλλοι, εἶναι κι αὐτοί παράλληλες μορφές. Ὅλα αὐτά μοιάζει νά δείχνουν μιά αὔξηση τῆς πολιτικότητας καί νά ἀνατρέπουν τίς διαπιστώσεις πού ἔκανα πιό πάνω. Μοιάζει.

Γιατί στήν πραγματικότητα οἱ περισσότερες ἀπό τίς νέες αὐτές μικροδομές καί συσπειρώσεις δέν λειτουργοῦν αὐτοτελῶς. Στό μεγαλύτερο ἴσως ποσοστό τους δημιουργοῦνται, ἐλέγχονται καί δροῦν μέσα σέ εὐρύτερα πλαίσια μηχανισμῶν ἀσκησης ἤ ἀμφισβήτησης τῆς ἐξουσίας. Εἶναι, γιά νά χρησιμοποιήσω τό ἀρχικό μας σχῆμα, μηχανισμοί μετατροπῆς μιάς ἔφεσης γιά πολιτικότητα σέ δράση καθαρά πολιτική. Κι ἄν αὐτό ἀποτελεῖ ὡς ἕνα σημεῖο θετικό στοιχεῖο σύνδεσης τοῦ πολίτη μέ τά κοινά καί δραστηριοποίησής του, ἀπό ἕνα σημεῖο καί πέρα ὁ ἰδιος αὐτός χαρακτήρας τους ἀποτελεῖ καί τόν κίνδυνο τῆς αὐτοκατάλυσής τους ως ὀργανα τέτοιου εἴδους. Ἡ ἀνάγκη γιά ἄμεση, αὐθόρμητη καί ἄτυπη αὐτενέργεια καί συμμετοχή στά καθημερινά κοινά θά γίνεται ὅλο καί πιό πειστική ὅσο πιό ἀπρόσωπη, καί ἑπομένως ὅσο πιό ἀπάνθρωπη καί ἀκοινωνική θά γίνεται ἡ ζωή μας στή μαζική πολεομορφική κοινωνία μας. Καί ἡ ἀνάγκη αὐτή θά ἀνατρέψει ἀπό μέσα τήν ἐξάρτησή, τήν καθοδήγηση καί γενικά τήν ἐξουσιαστική διαμόρφωση τῆς καθημερινότητας ἀπό κάθε λογής ἐξωτερική πρός τούς φορεῖς τῆς δράσης ἐξουσία. Τά παραδείγματα δέν λείπουν σ' Ἀνατολή καί Δύση».

Ἄν θά ἔπρεπε νά κλείσω μ' ἕνα συμπέρασμα, μιά πρόταση - «σλόγκαν», θά ἔλεγα: Νά φέρουμε τήν πολιτική κ α ί στό κ α θ η μ ε ρ ι ν ό, γιατί ἐκεῖ στό κ α θ η μ ε ρ ι ν ό ἔχει πιά ἐγκαταστήσει τό στρατηγεῖο της ἡ πολτική τῆς συντήρησης κι ἀπό ἐκεῖ, ἀνεπαισθήτως, μᾶς ἐξουσιάζει.

Ἔχουν γνώση τά κόμματα;

Γ. Βέλτσος.

ΕΡΟΥΝ ΤΕΤΟΙΕΣ
ΡΙΕΣ
ΔΡΧ. 13,80
ΔΡΧ. 135
ΔΡΧ. 95
39
5
ΙΣ 26
ΤΣΙ

ΜΕΙΝΕ ΝΕΟΣ
ΖΗΣΕ
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΣ
δυναμη
απο την φυση
CERIUM
(Σέριουμ)
Γερμανικό φυσικό προϊόν
ROYAL JELLY
Τό CERIUM περιέχει πλούσια
συστατικά ὑπάρχει σέ
2 τύπους κάψουλες καί
φακελλάκι σέ σκόνη.
Κάθε πρωΐ 1 εἶναι ἀρκετό.
Πωλεῖται στά φαρμακεῖα.
Πληροφορίες:
Τηλ. 5231.039 - 5226.286
Θεσσαλονίκη: Τηλ. 831169
Εἰς τούς Ἰδιώτας
ἀποστέλλεται ταχυδρομικῶς
ἀντικαταβολή

Γιατί σπαταλᾶτε βενζίνη;

Βάλτε CHAMPION

Ἄν ἔχετε πάνω ἀπό ἕνα χρόνο πού δέν ἀλλάξατε μπουζί ἤ ἄν ἔχετε ξεπεράσει τά χρονικά πλαίσια πού ὁρίζει ὁ κατασκευαστής τοῦ αὐτοκινήτου σας, πρέπει νά ξέρετε ὅτι αὐτό σᾶς κοστίζει ἀκριβά...

Γιατί ὅταν τά μπουζί χάσουν τή «ζωτικότητά» τους, στέλνουν ἄκαυστη τή βενζίνη κατ' εὐθείαν στήν ἐξάτμιση σέ ποσοστό 5%. Κι αὐτό βέβαια λέγεται σπατάλη.

Λύστε λοιπόν τό πρόβλημα.
Βάλτε CHAMPION.
Μόνο ἔτσι θά εἶστε σίγουροι ὅτι δέν πετᾶτε τά χρήματά σας ἀπό τήν... ἐξάτμιση.

CHAMPION
πρῶτα σέ πωλήσεις στόν κόσμο.

Ἐξουσιοδοτημένοι διανομεῖς γιά ὅλους τούς τύπους CHAMPION στήν Ἑλλάδα:
ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ ΕΠΕ, Διοικητηρίου 21, Θεσσαλονίκη
ΕΚΚΑ Α.Ε., Λεωφ. Ἀθηνῶν 60, Ἀθήνα 208
Χ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ Α.Ε., Καλλιρρόης 63, Ἀθήνα